

PEDER JENSEN

16. JANUAR 1846 — 28. AUGUST 1913

Dyrlæge P. Jensen.

16. Januar 1846. — 23. August 1913.

Hjem og Barndom.

Nu er han gaaet bort, min gamle Ven og Arbejdsfælle. Han havde et varmt Hjerte, et trofast Sindelag og gjorde et ærligt og solidt Arbejde, hvad enten det var i Haandens- eller Aandens Verden. Han var en god Søn af sit Land. Fynboerne har særlig Grund til at være glad ved ham og stolte af ham.

Han er født den 16. Januar 1846 i Trunderup, Kværndrup Sogn. De var 10 Søskende, han var den fjerde i Rækken.

Hans Fædreneslægt har haft hjemme i Trunderup i mindst to Aarhundred. Hans Fader, Jens Jensen, var født 1812, kom tidlig til at styre Gaarden og fik den i Fæste 1841. 1863 blev han Selvejer, og 1893 afstod han den til sin Søn. Han døde 1906.

Han var en dygtig Landmand, veloplyst og udviklet. Tog Del i det offentlige Liv og var med i de aandelige Bevægelser, som da var fremme, og overalt

gjorde han et godt Arbejde. Han var Rigsdagsmand i omtrent 32 Aar. Han blev valgt i Kværndrup Kredsen 1852 og blev siden genvalgt — i Reglen ved Kaaring — indtil 1876. I 1857 blev han valgt ind i Rigsraadet. Fra 1878—86 var han Landstingsmand.

Han stemte mod Fællesforfatningen 1855 og imod den gennemsete Grundlov 1866.

Han sluttede sig nær til de to jyske Bønder N. J. Termansen og Jens Jørgensen, Bjerregaard. De var forskellige alle tre, meget forskellige endogsaa, men Kærlighed til Folk og Land, til Folkeoplysning og frem for alt til Guds Menighed bandt dem sammen.

De kom meget i Grundtvigs Hus, og han syntes godt om de tre Bondeskikkelser, og det, at de var saa forskellige, tiltalte ham.

Jens Jensen fik et godt Lov baade af Venner og Modstandere. En siger, han var dansk »fra Saalen til Kasketten«. En anden: »Jensen taler sjælden, men sker det, fatter han sig kort og viser, han har Ordet bedre i sin Magt end mangan én, der taler tiere. Han holder ikke af megen Talen, men af en rask Beslutning«. De, der skriver om ham, er enig i, at han var en beskeden og lidet fremtrædende Mand, men han gjorde et godt Arbejde, særlig i Udvalgene, nød stor Tillid og havde en ikke lille Indflydelse i Tinget.

Ane Hansdatter, P. Jensens Moder, var ogsaa født i Trunderup, af en Bondeslægt, der havde været med i den gamle fynske Opvækkelse. Det stod for hende som en Gru, at hun skulde sende sine Børn i den offentlige Skole. Jens Jensen havde imidlertid faaet fat i en Afhandling af N. M. Spandet, hvori han hævdede, at det var det mest naturlige, at Forældrene selv underviste deres Børn, og at Skoleloven gav dem

Ret dertil. Da Jens havde læst dette for sin Kone, bestemte hun sig straks til selv at undervise sine Børn. Hun fik i Førstningen Hjælp af Kr. Kold og Poulsen Dal, der hver kom en Lørdag, hjalp med Undervisningen og vejlede hende. Jens Jensen hjalp ogsaa til. Men saa kom han i Rigsdagen, og om Vinteren var Kold og Poulsen Dal optaget af Højskolearbejdet. Saa maatte hun ene til det. Saadan gik det med Hjemmeundervisningen fra 1851 til 1856. Da fik de en Friskole. P. Jensen har fortalt oplysende og levende om dette i Lars Frederiksens Bog om »Friskolebevægelsen i 1852 og de følgende Aar« i Stykket om Trunderup Friskole.

Det er altsaa først i hans Moders Skole og siden i Trunderup Friskole, at P. Jensen fik sin Undervisning. Og han har vidnet om, hvormeget denne Undervisning havde at sige for ham.

1859 blev han konfirmeret i Ryslinge af Vilhelm Birkedal, der den Gang havde Jens Schjørring til Hjælpepræst.

Ungdomstiden.

Saa kom de strænge Arbejdsdage paa hans Faders Gaard, der var paa 60 Tønder Land. Han kastede Mergel, han gravede Drainsgrøfter, han ryddede Sten, ofte store Stene, han tog Del i alt Arbejde og maatte gaa i Hammel med Karle og Daglejere. Men ved Siden af læste han Ingemanns Romaner, sang Grundtvigs Kæmpeviser og lagde Øre til, hvor der blev fortalt noget. Hans Moder var rig paa Sagn og Eventyr, hans Fader et levende Lexikon, naar det gjaldt Egnens Historie i de sidste Aarhundreder. Han elskede Sagn og Folkeviser, særligt de sidste. Han laante et

Bind af R. Nyerups: Levninger af Middelalderens Digtekunst. Der kunde ikke være Tale om at købe saadan en Bog. Saa skrev han den omhyggelig af fra Ende til anden. Han opskrev de Sagn, han hørte, og sendte dem ind til Svend Grundtvig. Man kan læse dem endnu i hans »Gamle danske Minder i Folkemunde«. Det var Søndagene og Vinteraftnerne, der maatte bruges til den Slags.

Det var vel hans Syslen med Folkeminder, der gjorde, at han fik Lyst til at lære oldnordisk. Han gik den lange Vej — en Mil omtrent — over til Morten Eskesen, der da var Friskolelærer i Rudme. I Vintren 1862—63 var han paa Kolds Højskole i Dalum, og der læste han atter islandsk eller oldnordisk med J. L. Knudsen, Fader til Digteren Jakob Knudsen. Her gav han sig ogsaa i Kast med Matematikken. Det var A. K. Poulsen Dal, der hjalp ham med det. Selv om han maaske ikke drev det ret vidt, hverken i det ene eller det andet, saa fik han dog her i gennem en Forstaaelse af det danske Sprog, som han havde megen Fornøjelse af siden, og som gjorde ham til den dygtige Samler af fynske Ord og Talemaader, som han blev. Ogsaa Matematikken kom ham senere til Nytte. Det kan her tilføjes, at Poulsen Dals Foredrag over Kemi optog ham stærkt.

Det er morsomt at lægge Mærke til her, at Kolds Højskole, som saa helt i gennem er bleven anset for en Vækkelsesskole, at den dog her har lagt en saa god Grund hos en Ungersvend i Sprog og Matematik, saa det kunde bære en senere Udvikling.

Fra Højskolen tog han hjem til Bondearbejdet igen. Var nu blevet stor og stærk og kunde tumle Bondearbejdet som den bedste. Men det er mest

interessant at følge ham i hans Fritid. Den var saa stærk optaget. Det var noget, der fulgte ham Livet igennem. Hans Fritid var altid en travl Arbejdstid. Lediggang kedede ham.

Han var en Naturven og studerede Naturen, men uden anden Vejledning end den N. J. Berlins Læsebok i naturläran för Sveriges allmoge giver. Det er i og for sig en udmærket Bog af sit Slags, men som eneste Vejledning dog meget tarvelig. Han samlede Insekter og andre Natursager. Naar han arbejdede paa Marken, havde han Øjnene med sig, samlede mærkelige Stene og fik en hel Samling af Forsteninger, der var sanket paa de hjemlige Agre. I Forening med Brødrene udstoppede han Fugle og fik ogsaa en Samling af den Slags. Astronomien blev dyrket, men her kneb det mest. Vort Planetsystem fik han nogenlunde Rede paa, og Stjernebillederne søgte han ogsaa at lære at kende ved Hjælp af et lille Kort. Han kom dog ikke bedre ind i dette, end da han som ældre en Sommeraften sad i sin Have og saa paa Stjernehimlen, blev han hel forfjamsket, da han opdager en Stjerne, der gaar den forkerte Vej. Men han summer sig lidt, gaar i Tankerne sine astronomiske Kundskaber igennem, og saa gaar det straks op for ham, at Stjernen er rigtig nok paa det; det er ham, der er forkert.

At han ogsaa samlede paa Stensager fra Oldtiden, er næsten selvsagt. Et Brudstykke af en Flintekniv, der laa hjemme i et Skab, havde altid vakt hans Opmærksomhed. Det blev hans første Stykke, og det vaagede han meget omhyggelig over. Egnen var noget fattig paa Stensager. En Gang, da han gravede Fyld paa en Banke, fandt han en Urne fyldt med

Aske og Benstumper. Den stod tæt ved Overfladen, og det saa ud til, som det øverste af den var fjernet med Vold, formodentlig af et Plovjern. Han gravede den forsigtig ud med sin Lommekniv, satte den i sin Hat og kom sejersstolt hjem med den og satte den paa en Hylde i Karlekamret. Stor Opstandelse mellem Pigerne. De vilde ikke for alt i Verden gøre i Stand i Karlekamret, naar der var døde Mænds Ben derinde. Hvordan det vilde have endt, er ikke godt at vide, hvis ikke en rigtig Bølle af en Høne var kommet derind; den flaksede op paa Hylden og rev det hele paa Gulvet. Dermed var Striden endt, men hans kære Urne var ogsaa gaaet i Løbet.

Hans Interesser strakte sig endnu videre. Han var fingernem, som Fynboerne ofte er, og dyrkede Husfliden flittig. Allerede som Smaadrenge prøvede han at lave en Flitsbue eller Bøjlebøsse. De kaldte dem Kilebøsser, fordi de brugte Træpinde, formede som Kiler, at skyde med. Da hans Fader saa den, sagde han: »Den faar du ingen Glæde af min Dreng«. Det gjorde saa stærkt Indtryk paa ham, at han gav sig til at græde. Han tabte dog ikke Modet helt. Tog fat igen, og for hver Gang gik det bedre. Da han blev større, lavede han selv alle de Haandredskaber, der brugtes i Gaarden, selv Mejered eller Mejetøj ikke undtagen. I 1865 fik han sig en Drejebænk, senere en Skruestikke, dem han brugte Aarene igenem. Selv som ældre Mand kunde han ikke lade dem staa i Fred. Mangen en Vinteraften har han arbejdet ved Lys ved sine kære Redskaber. Og blev det for koldt, flyttede han ind i Kostalden med dem. Der var ved et Vindue saa megen Plads, saa han lige kunde være der. Videst drev han det som Drejer.

Selv Snedkere kom med Drejearbejde til ham, og han udførte det ekspedit og pænt. Han forsøgte sig ogsaa som Metalarbejder. Størst Fornøjelse havde han af at være Bøsemager. Han lavede ny Skæfter til gamle Bøsser, reparerede Beslaget og kunde lave en gammel Bøsse, saa den næsten blev som en ny. Og før han vidste af det, kom han ogsaa til at lave ny Bøsser.

I 1866 kom Skyttesagen frem i Eggen. P. Jensen var naturligvis ogsaa med i dette, og som altid var han med i det med hele sin Sjæl. Friskolelæreren kom til ham, om han ikke kunde lave en billig Bøsse, passende til Drengene. Han vilde gerne lære dem at skyde. P. Jensen spekulerede stærkt paa dette her. Han tog til Egeskov Marked for at se paa de »Vindbøsser«, man der skød med. Men det saa han snart, at de var for kunstfærdige. Saa i 1869 var han til den store Skyttefest i Horsens. Der saa han den almindelige Salon- eller Stuebøsse. Det var noget for ham. Den passede til Drengene. Han gav sig i Snak med Manden, der stod med dem, spurgte ud om dem, skød med dem og bad tilsidst, om han maatte faa nogle Patroner for Betaling. Manden var flink, gav ham alle de Oplysninger, han kunde, og forærede ham nogle Patroner. Dem gemte han omhyggelig.

Da han kom hjem, begyndte han at spekulere paany. Stuebøsserne kostede denne Gang flere Gange saa meget som nu siden, saa nogle Penge maatte der nok anvendes, og noget Arbejde gøres. Næste Gang han kom til Svendborg, undersøgte han Gasrørerne hos Købmanden, for om der ikke skulde være nogen, Patronerne kunde passe til. Jo, rigtig. Han fandt

et. Nu var første Del af Opgaven løst. Naar han tog et større Rør uden om det lille, hvor i Patronerne passede, saa havde han en Bøsepipe. En gammel Bøsselaas blev funden, et Skæft blev lavet, og det hele skulde passes sammen. Selv skulde han tærskes om Dagene, saa han havde ikke megen Tid til Bøsemagerarbejdet. En af hans Brødre passede Kreaturerne, han havde lidt mere Tid til overs, og han hjalp godt til. Men han havde aldrig set en Stuebøsse, saa P. Jensen maatte være den ledende helt i gennem.

Forsøget lykkedes. Der blev skudt meget med den i Skolen i mange Aar. Og naar Friskolerne havde deres aarlige Sommerfester, maatte goden Bøsse frem igen, og saa gik det: Knald paa Knald. Der er vel faa Bøsser, der har vakt saa megen Glæde og gjort saa god Gavn. Som ældre fik P. Jensen fat i Bøssen igen, pudsede den op og gav den Plads i sin Samling. Den burde gemmes i Museet i Svendborg.

Andre Friskolelærere kom og bad, om de ikke ogsaa kunde faa en Stuebøsse. P. Jensen var aldrig for at sige Nej. Han saa paa Remingtonriflens Laas, brugte den til Forbillede og lavede en hel ny. Og det gik udmærket. Han lavede en til og nok en. Snart blev det en hel lille Industri. Men Tiden var knap, og da der var en Smed i Nærheden, der var særlig dygtig til Bøsemagerarbejde, fik han ham til at overtage det. Men han flyttede snart fra Egnen, og der laa flere Bestillinger, som P. Jensen havde lovet at faa udført, og saa maatte han selv til det igen. Han fik Lov af Faderen til at slippe for noget af Tærskningen, og saa tog han fat om Vinteren og lavede Bøsser, der gik ud til Kredse ikke blot paa Fyens

Land, men ogsaa til Sjælland og Jylland. I Begyndelsen af Halvfjerdserne blev Stuebøsserne billigere i Handelen, og saa hørte det op med de hjemmelavede.

I 1872, da han rejste hjemme fra, maatte han lægge al den Slags Arbejde paa Hylde. Senere, da han blev Dyrlæge, tog han det frem igen og lavede selv flere af de Instrumenter, som han maatte bruge i sin Praksis.

P. Jensen deltog med Iver i Skytteforeningens Arbejde. Han var en god Skytte, der ofte tog Præmie. Han var en ivrig Gymnast, til at springe over Træhesten og fægte; det var de Øvelser, man da lagde Vægt paa. I Sommeren 1868 var han Soldat, og det bidrog til, at han tog fat med endnu mere Iver. I et Referat fra en af de første Skyttefester i Kværndrup nævnes Folketingsmand Jens Jensens tre Sønner ikke alene som dygtige og ivrige Skytter, men som dem, der var de egentlige Bærere af Arbejdet i Kredsen.

P. Jensen var Delingsfører en Tid, senere Bestyrelsesmedlem og gjorde altid et godt Arbejde der. Og Kværndrup-Kredsen — i Førstningen hed den Trunderup-Kredsen — var altid anset som en af de Kredse, hvor Arbejdet gik bedst. I Hans R. Egeberg: »Svendborg Amtsskytteforening 1866—1891« findes der Side 64—67 en Skildring af Arbejdet i Kværndrup-Kredsen, der er skrevet af P. Jensen.

Det skal dog ogsaa tages med, at i 1866, da Friskolelæreren blev indkaldt som Soldat, overtog P. Jensen Pladsen som Friskolelærer i denne Tid. Naar han som ældre fortalte om dette, rystede han paa Hovedet, som han vilde sige: Hvor man dog var naiv i disse Tider, at man satte saadan en til at være

Børnelærer. Men han var heller ikke saa ueffen til det Arbejde.

Hans Uddannelse.

Nu var P. Jensen 26 Aar. Der maatte tages Bestemmelse om hans Fremtid. Faderen vilde have, han skulde være Landmand. Det var ikke fordi P. Jensen var ked af Bondearbejdet, men hans Interesser for Naturkundskab i det hele groede saa stærkt, saa det fik Overhaand over alt andet. Han vilde i det mindste gerne paa Højskole en Gang til. Det mente Faderen godt kunde gaa. Saa foreslog P. Jensen, om han ikke i Stedet maatte prøve at tage Forberedelseseksamen eller den lille Præliminæreksamen. Lykkedes det, vilde han fortsætte paa Landbohøjskolen. Lykkedes det ikke, vendte han tilbage til Bondearbejdet igen, og saa skulde han aldrig mere tale om at uddanne sig videre.

Faderen gik ind paa det, og i Februar 1872 rejste han til Kjøbenhavn og begyndte at læse paa et privat Kursus. Sprog og Matematik var de Fag, der gav haardest Arbejde. Han valgte Engelsk, og derved kom hans tidligere Arbejde med Islandsk hos Morten Eskesen og paa Kolds Højskole ham til Gode. Ogsaa den Matematik, han havde lært hos Poulsen Dal, og som han siden havde forbedret lidt hos en Friskolelærer, hjalp ham meget. Men det gik for ham. I Juni 1872 tog han Eksamen paa Universitetet med 41 Points. Der krævedes kun 24 for at bestaa, saa det var helt pyntelig.

Sidst i August samme Aar begyndte han saa paa Landbohøjskolen og fortsatte der til 1. Maj 1876, da han afsluttede med en rigtig smuk første Karakter.

At Opholdet i Kjøbenhavn fik stor Betydning for ham er selv sagt. Hans Karakter var dannet i Forvejen, hans Liv var præget af Friskolen og Højskolen, men blev befrugtet i Kjøbenhavn, dog mærkede man altid, at han var en selvstændig Mand og en selvstændig Karakter. Alt var bygget op paa den Grund, der var lagt i Hjemmet, og hvad der senere blev bygget derpaa, blev formet og tilegnet, saa det passede paa denne Grund og gjorde ham til den, harmoniske, ejendommelige og tiltalende Personlighed, han var.

Lærerne paa Landbohøjskolen satte han højt og følte sig i stor Taknemlighedsgæld til dem. Jeg anfører hans Omtale af dem ordret:

»Professor *C. T. Barfoed*, Lærer i Kemi, holdt et klart Foredrag og var den personificerede Nøjagtighed i sine Eksperimenter, og i hvad han ellers foretog sig; lidt fornem, men forekommende.

Docent *N. J. Fjord* foredrog Fysik og Meteorologi. Selve Foredraget var ikke saa klart som Barfoeds, men han skyede ingen Anstrængelse for at faa det godt og grundigt. Hans Eksperimenter blev langt fra udførte med den ønskelige Finhed, og naar derfor hans Forsøg paa saa mange Omraader har bragt saa gode Resultater, skyldes dette mere hans Jernflid end hans Snildhed.

Zoologien foredroges af *J. C. Schiødt*. Denne Mand talte livligt, to Timer i Træk hver Gang, og gav en ejendommelig Fremstilling af sit Fag, maaske nærmest en sammenlignende fysiologisk Anatomi i store Træk.

Botanikken behandlede af Professor *Joh. Lange* i et daarligt Foredrag, hvad Formen angaar, men

grundigt nok. Manden selv var overordenlig elskværdig, jævn og ligefrem og let tilgængelig.

Professor, Etatsraad *H. C. B. Bendz* foredrog klart og sikkert Husdyrenes Anatomi i rent videnskabeligt Tilsnit og leverede dertil en Mængde udmærkede Kridt-tegninger paa Skoletavlen.

Professor *V. Prosch* havde Husdyrbruget som Fag. Han behandlede det dygtigt og videnskabeligt, men var en frygtet Examinator. »En halv Forstaaelse er ingen Forstaaelse«, sagde han. Forresten talte og skrev han godt Dansk. Han viste, at et Emne kan behandles videnskabeligt paa rent Dansk, og han foragtede et af græske og latinske Floskler gennemvævet Frimurersprog.

Disse korte og klare Skildringer af Lærerne kendetegner ikke alene Lærerne; men de viser ogsaa *P. Jensen*, som den tænksomme og opmærksomme Lærling, der ikke blot lærer sin Lektie, men som studerer sit Fag og dyrker sine Evner og faar Udbytte af sine Omgivelser.

Bakterierne var ikke opdagede den Gang og Antiseptikken ikke indført, ialt Fald blev der ikke holdt Forelæsninger over noget af dette. Men det varede kun en Treaarstid, saa kom det med sine stærke Fordringer og voldte store Omvæltninger i Kirurgien. Og en Dyr læge maa altid følge med i sligt. Her var et særligt stort Bjærg at komme over. *P. Jensen* maatte gøre et betydeligt Efterarbejde, men saa skaffede det ham ogsaa megen Glæde og gjorde ham hans Arbejde baade lettere og sikrere.

Dyrlægen og Mennesket.

Nu var *P. Jensen* 30 Aar. Han kom hjem til

Kværndrup, sin Fødesogn, og begyndte at praktisere som Dyr læge. Han syntes ikke, han var bleven overanstrengt eller nervøs af sin Læsning, men der var dog, som han udtrykte sig, en vis Nerve-træthed hos ham. Han kunde f. Eks. om Aftenen, naar han sad og drak sin Te, sidde og falde i Søvn; men den Slaphed overvandt. Snart blev han det livlige, fornøjelige og interesserede Menneske igen.

Han var en dygtig Dyr læge og fik en god Praksis. Folk fik Tillid til ham, kom til at synes om ham, og kom de i lidt nærmere Berøring med ham, kom de til at holde af ham. Jeg har talt med en hel Del af hans Kunder, og alle gav de ham et godt Lov, ingen havde saa meget som et umildt Udtryk om ham. »Naar han nu havde saa mange Interesser ved Siden af sit Dyr lægearbejde, kom det saa ikke somme-tider til at gaa ud over dette?« spurgte jeg. Men der blev svaret rask Nej! »Naar vi kom efter P. Jensen, saa var han altid parat til at følge med. Og naar vi havde faaet ham til vore Dyr, saa var vi rolige, saa vidste vi, at nu havde vi gjort, hvad der kunde gøres«. En tilføjede dog, at der var et Sted, hvor de mange Interesser maaske kunde spille ham et Puds. Det var ved hans Regnskabsvæsen. Han kunde vistnok sommetider være saa optaget af de gamle Ting, han saa, og de gamle Sager, han hørte om, saa han glemte at faa sine Besøg eller Medicin bogført. Da jeg næv-nede dette for en anden, for at faa det stadfæstet, sagde denne: Ja, ja, det kan maaske være; dog tror jeg nok, han huskede temmelig godt, naar det var velstaaende Folk, han havde med at gøre. Var det derimod fattige Folk, saa kunde han ofte være meget glemsom«.

Men det var ikke alene det praktiske Arbejde i sit Fag, der optog ham. Vi har set, hvilket stort Arbejde, han maatte gøre for at sætte sig ind i Bakteriologien og Antiseptikken. Han blev ved meget omhyggelig at følge Udviklingen i sit Fag. Han har skrevet flere Smaaartikler, der angaar Dyrlægevæsenet og en større Afhandling om »Fødselshjælp«. For denne fik han en Præmie paa 200 Kr. af Landbohøjskolens Jubilæumsfond.

Vi ser ham altsaa som en dygtig Dyrlæge, trofast og omhyggelig med sit Arbejde, hjælpsom og elskværdig.

1877 giftede han sig med en jydsk Pige, der havde været i hans Hjem, før han begyndte at læse. Hun hed Inger Marie Pedersen og var Datter af Gaardejer Peder Hansen i Ferup ved Kolding. Det er en Familie, der er anset i sin Egn; dygtige som Landmænd, oplyste, udviklede, og hører til dem, der slutter sig til Folkehøjskolen og det grundtvigske Menighedsliv. P. Jensen havde købt sig en lille Landejendom lige uden for Kværndrup By. Her levede han og hans Hustru et lykkeligt Familieliv. De var glade ved hinanden, tilfreds med deres Kaar og kunde dele alt med hinanden. Nok havde de en Del Gæld at slaas med; men den gik godt ned ad, Kaarene bedredes, og i 1880 fik de dem en lille Søn, og Fremtiden lå i Lys for dem. Da kom Sorgen, tung og haard i 1883. Den unge Hustru blev syg, maatte lade sig operere og døde.

Vi kan forstaa, hvilken tung Sorg det maatte være for ham. Det var, som det lammede hans Færd. Men det var kun et Øjeblik. Han saa, hvad der skulde give ham Kræfter igen, det var Arbejdet, og

han kastede sig med alle sine Kræfter ind i det. Det var først hans Praksis, den optog megen Tid. Saa havde han sin Jordlod. Den passede han omhyggelig, og han deltog selv personlig i Arbejdet. Og saa havde han sit Værksted, der blev ham en kær Adspredelse. Og ikke nok hermed. Han begyndte igen at samle paa Folkeminder og sysle med sin Hjemstavns Historie. Det lyder saa ideelt, naar man siger, at Hvile bestaar i at skifte med Arbejde. For P. Jensen blev det en Virkelighed. Arbejde blev for ham en Nødvendighed, det gav hans Liv Indhold, uden det sank han sammen. Og vi kan tilføje, at han ikke gjorde Fuskerarbejde paa noget Omraade. Kendere paa hver sit Felt tog Hatten af for det.

Og et saadant Arbejde blev han ved med, saalænge Kræfterne slog til, nogle lige til det sidste. Han solgte først sin Jord. Saa kom Sygdommen, og han maatte opgive sin Praksis. Tilslidst lammedes hans Haand; han kunde intet. Det var en trang Tid for ham. Men han bedredes igen. En fjorten Dags Tid før hans Død fik jeg Brev fra ham, og jeg mærkede, at hans Interesser for de historiske Minder var lige stærke, og hans Haab om at komme til at arbejde med dem lige frisk. Og Dagen før hans Død var han paa sit Værksted og arbejdede der.

Ser vi saa paa det Arbejde, han har gjort for selve Egnen, faar vi et langt Register. I over 20 Aar var han Dommer ved »Svendborg Amts landøkonomiske Selskabs« Dyrskuer. Fra 1885 til 1897, altsaa i hele tolv Aar, sad han i Sogneraadet. De tre første Aar var han Formand. I en halv Snes Aar har han været Formand for en Foredragsforening. I 1894 dannede han en Husflidsforening. Den ventede han

sig meget af. Han havde selv været saa glad ved dette Arbejde, havde faaet meget ud af det. Det var altid en Tilfredsstillelse, at man kunde hjælpe sig selv, og det gav én mere Rygrad. Og efterhaanden som Maskinerne holdt sit Indtog i Gaardene, blev der mere og mere Brug for Haandsnildhed. Men Interessen for Husfliden tabtes. Det var Gymnastik og Sport, der optog de unge. Selv om han var glad ved dette — han havde jo selv været en dygtig og ivrig Gymnast i sine unge Dage — saa var det ham dog en Sorg, at det gik saa smaat med hans Husflidsforening. Men han blev dog ikke træt af sit Arbejde alligevel. Han blev ved at staa som Formand for den, saalænge Kræfterne slog til.

»Har De aldrig givet Dem af med Politik?« spurgte jeg en Gang. »Nej, ikke ud over den menige Mands Rolle. Det personlige Kævl har jeg været imod. Det radikale Vrøvl foragter jeg. Man taler saa meget om det almene Bedste, men handler saa lidt derefter. Jeg har søgt at arbejde for dette her i mine smaa Kredse, og jeg har haft nok at gøre med det.«

Den historiske Forfatter.

Det var lige efter Nytaar i 1896, at jeg fik Brev fra P. Jensen tilligemed et lille Manuskript, der handlede om Skovbrug i gamle Dage. Han havde i sin Fritid syslet med Egnens Historie, havde nu prøvet at skrive lidt om Skovene i Kværndrup i gamle Dage. Forelagde mig nu Planen for Arbejdet og meddelte, hvor stor han mente Afhandlingen vilde blive, og om jeg mente, den kunde passe til »Aarbog for dansk Kulturhistorie«.

Jeg læste baade Brev og Afhandling med stor Inter-

esse, syntes godt om Arbejdet og Planen, skrev til ham for at vejlede ham lidt i Arbejdet, foreslog ham at udarbejde et Kort o. s. v.

Han tog fat straks. Omskrev, hvad han havde sendt mig og fortsatte og den 21. April sendte han mig den færdige Afhandling: »Skovbruget i gamle Dage i Kværndrup Sogn«, der nu findes i »Aar bog for dansk Kulturhistorie for 1896«. Han skrev, at hvad han her havde skrevet, det var ham personligt kært, og det havde Værdi for ham; men om det havde det for andre, det kunde han ikke dømme om. Nu vilde han bede mig komme med Forslag til Æn dringer, hvis jeg mente, noget burde ændres, og i det hele ganske uforbeholden sige min Mening om Styk ket. »Jeg kan taale at høre Dommen, hvordan saa siden den bliver. Jeg skal ikke leve af Pennen, men det er et Arbejde, jeg har megen Glæde af. Dog det er maaske bedst, jeg holder mine Fingre fra saadan noget i Fremtiden. Deres Dom vil i saa Henseende være vejledende for mig«. Saadan omtrent skrev han.

Jeg var glad og taknemlig for Stykket, og min Dom blev saadan, at han skrev tilbage: »Blot jeg nu ikke bliver for stor paa det«.

Da der saa blev stiftet et historisk Samfund for Svendborg Amt, var P. Jensen med, og det med hele sin Sjæls Kærlighed og Energi. Han skrev i dets Aarsskrift for 1908 om »Stevner og Folde«, i 1910 om »Byled og Hyrdehuse«, i 1911 om »Blade af Hov bøndernes Historie« og i den for 1912 meddeler han »Sagn fra Svenskekrigen« og i nærværende Hæfte om »Egeskov Marked«. Det er alle Skildringer fra hans Hjemegn. Han er ædru i sin Fremstilling, men levende. Skriver klart og tydeligt, men med en vis

Varme. Fortæller jævnt, men fornøjeligt. Alle læser det med Glæde. Ogsaa er der desuden første Haandsarbejde i det alt. Videnskabsmanden kan bygge paa en hel Del af, hvad han fortæller.

Og saa kan vi lægge Mærke til, at det er den sunde Selvkritik, der gør, at han ikke tager andre Emner, end dem han kan magte, og at han ikke fortæller om andet, end hvad han ved, han kan fortælle noget om, som andre vanskelig kan.

Resultaterne af hans Arbejder er mere, end hvad der foreligger i Trykken. I 1905 skrev han til mig, at han havde opredet en gammel Bondegaard's Historie gennem fire Hundrede Aar, og den nuværende Ejers Slægtshistorie gennem to Hundrede, og det havde han skrevet i et lille Hefte og givet nævnte Ejer i Julegave. Mange giver Hundrede af Kroner for at faa deres Slægtshistorie opredet. P. Jensen gør Arbejdet og giver det i Julegave, ligesom vi sender et Julekort.

Der ligger flere Manuskripter efter ham, der vil blive gemt i Landsarkivet i Odense. Hvor meget de indeholder, og hvor stor historisk Værdi de har, ved jeg ikke, men et Stykke er der dog, som er indholdsrig og værdifuld. Det er hans egen Slægts Historie gennem flere Aarhundrede. Det er omhyggelig udarbejdet, rig baade paa personalhistoriske og kulturhistoriske Oplysninger. Men hans Beskedenhed forbød ham at udgive det. Lad det ligge til Fremtiden, sagde han. Saa kan Slægten fortsætte det, og virkelige Historikere maaske bruge det. Han saa nemlig paa sig selv ikke som Historiker, men som Husflidsmand paa dette Omraade. Vi andre ser, at selv om han var Husflidsmand, saa var han altid en dygtig

Husflidsmand, hvis Arbejde kunde staa Maal selv med faguddannede Arbejderes.

Folkemindesamleren.

Nu kommer vi maaske til det Omraade, hvorpaa han har udrettet mest. Det er som Samler. Han samlede paa alt, og han begyndte tidlig. Han var altid den beskedne og hjælpsomme Mand, der ikke gjorde Fordring paa nogen Ære for sig; blot hans Arbejder kunde komme til Gavn, saa var han glad. Han indsendte Sagn til Svend Grundtvig, der i 1854—61 udgav sine »Gamle danske Minder i Folkemunde«. Siden har E. T. Kristensen faaet alle de Sagn, han har funden i sin Egn, og de findes i hans Samlinger. Om Folketro har han gjort Optegnelser, der til Dels findes i Skattegraveren. Viser og Eventyr var det sparsomt med i Egnen. Der imod var den rigere paa Ordsprog. Af dem har han samlet omtrent Tusinde, som han ogsaa har sendt E. T. Kristensen. Og da jeg begyndte at udgive »Danske Vider og Vedtægter«, blev P. Jensen mig en tro Medarbejder for Sydfyens Vedkommende. Meget har jeg ham at takke for.

Men hvad der vel endnu har mere Betydning, det er hans Samlen af Ord fra det fynske Landsmaal. Han optegnede her det ene Ord og Udtryk efter det andet, først fordi det fornøjede ham, siden fordi han saa, at det havde sin Betydning. Og jo mere han arbejdede med dette, jo mere glad blev han ved det, og jo klarere saa han, hvor stor Betydning det havde.

»Jeg er ikke Sprogmand, men den bedste Sprogforsker vil vanskelig gøre mig dette Arbejde efter, thi selv om han levede her en lille Menneskealder, hvor-

dan skulde han saa faa fat i alle disse Ord? Jeg er derfor ikke saa lidt stolt af dette Arbejde«. Saa-
dan omtrent skrev han til mig. Og man mærkede
hans Glæde ved Arbejdet, naar han skrev: »Nu har
jeg 1800 Sedler med fynske Dialektord«. Næste Gang:
»Nu er jeg oppe paa 2000«. Og senere: »Nu er jeg
oppe paa de 2300, og endda er der en Rest tilbage«.

Da jeg vanskelig kan dømme om, hvilken Værd
dette Arbejde har, bad jeg Professor Verner Dahlerup
skrive om dette. Han var glad ved at kunne faa
Lejlighed til at skrive om ham og sendte mig straks
følgende Brev til frit Brug:

København, 25. sept. 1913.

Hr. højskolelærer Poul Bjerge!

Deres spørgsmål om dyrlæge P. Jensens arbejde
med det sydfynske folkemål kan jeg bedst svare på
ved at fortælle Dem, hvorledes jeg kom i forbindelse
med ham, og hvad han har gjort for mig i den sid-
ste halve snes år af sit liv.

I februar 1903, da der i aviserne havde stået en
meddelelse om, at jeg arbejdede på en ny dansk ord-
bog, fik jeg et brev fra dyrlæge Jensen. Brevet be-
gynder på følgende måde: »Undertegnede, der er en
Mand, som har langt mere Interesse for end Forstand
på det danske Sprog, har i mange År samlet Opteg-
nelser vedkommende Egnens historiske Topografi m.
m. og blandt andet da også Dialektord fra Sydfyn. I
den Tanke, at enkelte af de Ord, jeg har stødt på i
Skrift eller Tale, kunde fortjene Plads i en »Dansk

Ordbog«, tillader jeg mig at sende Dem en Prøve fra skriftlige Kilder, samt, på det sidste Blad, nogle få Dialektord fra et bestemt lille Område«. Den sending, der fulgte med dette hans første brev til mig, var nogle ord fra Kværndrups bylov (senere trykt i første bind af »Danske vider«) og en halv snes udtryk vedkommende pløjning; især de sidste interesserede mig, og da jeg havde bedt P. Jensen om at sende mig mere af samme slags, fik jeg i juli 1903 en hel kasse fuld af, som han udtrykte det, »jenle Underlighed« d. v. s. hans optegnelser af sydfynske dialektord. Han udtalte imidlertid den gang, at han endnu »langtfra var færdig med Indsamlingen« og ønskede ordsamlingen tilbage for at gennemse og fuldstændiggøre den. Om samlingen selv skriver han ved en senere lejlighed: »Det var aldrig falden mig ind før, at mine Samlinger kunde have så synderlig Værd for Dem med Hensyn til Deres Ordbog; men forresten glæder det mig, at de allerede nu kan komme til lidt Nytte; da jeg i sin Tid begyndte at nedskrive de gamle Navne og Ord, tænkte jeg nærmest på at opbevare dem for Efterslægten, i Håb om, at der engang kunde vågne en Mand, som forstod at gjøre sig dem nyttige. Imidlertid er jeg nu vældig stolt af dette mit Fritidsarbejde, og agter nu med det samme at fortsætte«.

I juni 1905 var P. Jensen færdig med sin bearbejdelse af ordsamlingen, og da jeg just skulde tilbringe en måneds tid på landet i Svejts, fik jeg lov til at tage kassen og alle sedlerne med på rejsen, og jeg brugte så en stor del af min sommerferie til at gennemse og gøre uddrag af den fynske ordsamling; lige til sin dødedag blev dyrlæge Jensen ved at tale

om det vidunderlige i, at hans sedler kom til at gøre en så lang rejse.

Ved juletid 1906 fik jeg et lille efterslæt til ord-samlingen, og P. Jensen betragtede dermed sin ind-samling af dialektord »i alt væsentligt som afsluttet«; dette måtte dog ikke opfattes bogstavelig, for også i de følgende år fik jeg især som julegaver større eller mindre lister over ord, som han »le-e ha' snubbet u a Mun'i å Folk«. Selv efter at han d. 15. okt. 1910 var bleven ramt af et apoplektisk anfald, der lammede hans højre side, så at han havde møje med at føre pennen, blev han dog ved med at gøre optegnelser på sedler, som han sendte mig. Hans sidste optegnelser vidner om, at hans ånd blev ved at arbejde, efter at hans hidtil stærke legeme var blevet svækket af den sygdom, som skulde lægge ham i graven.

Ved efterretningen om dyrlæge Jensens sygdom blev der af »Udvalget for folkemål« gjort skridt for at hindre, at hans optegnelser efter hans død skulde gå til grunde, og da han selv villig gik ind på udvalgets tilbud, blev hele samlingen af sydfynske dialektord — i alt vel omtrent 2000 sedler — overdraget til »Dansk folkemindesamling« og vil snart være tilgængelig for almenheden. Den vil altså nu få plads i det kongelige biblioteks bygning side om side med Svend Grundtvigs og vore andre ypperlige folkemindesamleres optegnelser.

Et af de mest iøjnefaldende fortrin ved P. Jensens optegnelser om hans hjemstavns folkemål er, at han aldrig indlader sig på ting, han ikke fuldt ud kan magte. Han vidste godt, at der hørte særlige studier til for at være virkelig sprogforsker (han klagede fx. over, at han ikke kunde

fonetik og lydskrift), og det gav han sig aldrig ud for at være. Det kunde derfor ikke falde ham ind at give sig til at fantasere om ordenes oprindelse odsl., han nøjedes med at fortælle om, hvad han havde hørt og iagttaget. Han indlod sig heller ikke på at give nogen sammenhængende beskrivelse af Kværndrupmålets bygning, men en sådan vil en yngre dialektforsker let kunne skaffe til veje fx. ved et ferieophold i egnen. Hvad dyrlæge Jensens ordsamling indeholder, er derimod ting, som man blot kan få kendskab til ved et mangeårigt fortroligt samliv med befolkningen.

P. Jensen begyndte 1882 at opskrive navnene på de redskaber, som egnens befolkning brugte ikke alene ved agerdyrkningen men også i den hjemlige industris forskellige grene; han optegnede fx. en stor mængde væveriord. Efterhånden udvidedes hans område: han nåede snart til sydfynske mundheld, talemåder, stående folkelige vittigheder osv., hvoraf han havde et forbløffende stort forråd, og til sidst stræbte han efter at optegne alle de i rigssproget sjældne eller ukendte ord, som var gængse i hans egn, eller — hvad der ofte var tilfældet — havde været almindelig brugte for en menneskealder siden, men nu kun var kendte af de ældre.

Det værdifulde ved disse optegnelser var ikke alene deres righoldighed og nøjagtighed, men også den måde, hvorpå de var optegnede. Dyrlæge Jensen anførte nemlig sjældent et ord uden at give nogle fuldstændige sætninger som eksempler på, hvorledes det brugtes. Da jeg i et brev udtalte min beundring over, at han havde været i stand til at fange disse sætninger lige i flugten af folkemunde, svarede han

mig, at omtrent de 9 tiendedele af sætningerne var »stenografisk optegnede efter min (hans) egen Mund, og dog«, tilføjede han, »drister jeg mig til at påstå, at der neppe findes et eneste Eksempel, som Egnens Befolkning ikke vil vedkjende sig og finde rigtigt og tydeligt nok«. Han var nemlig ikke alene født og opdragen i den egn, hvor han boede, men i samkvemmet med sin hjemegns bondebefolkning talte han vist altid uforfalsket almuesmål. Derfor bliver det dog ikke mindre beundringsværdigt, at han kunde bruge det i skrift. Når man ser, hvor sjældent det er, at fx. forfattere af danske grammatikker giver eksempler, som blot nogenlunde ligner det virkelige talesprog, ja hvorledes selv store skønlitterære forfattere ofte lader deres personer »tale« et sprog, der langt mere smager af pen end af mund, får man en dyb respekt for den »ulærde« dyrlæge i Kværndrup, der formåede at skrive et sprog, der helt igennem bar præg af at gengive den folkelige tale.

I sine senere leveår var dyrlæge Jensen ivrig optagen af at samle sin egn's stednavne; men om hans arbejde på dette område ved jeg ikke så meget, at jeg kan udtale mig om det.

Endelig begyndte han på en fremstilling af de fynske navneords køn. Derom skriver han til mig: »Det bliver jo ingen lærd Afhandling — jeg skal nok tage mig i Vare — og heller ikke skal jeg forsøge på at levere Dybsindigheder, da de rimeligvis vilde få en påfaldende Lighed med Dumheder, men jeg vil søge at fremstille Tingene, som vi træffer dem til daglig, og så overlade til Dem at finde Rede på det«. — »Afhandlingen«, som han sendte mig ved juletid 1912, havde form af en slags fortælling: en ældre forklarer

en yngre, hvad han ser i og ved en gård i Sydfyn, og ved hvert navneord, der bruges, har forfatteren sat et mærke, som viser, hvilket køn ordet har. Det lille hæfte, der var skrevet med den syge mands rystende hånd, havde karakter af et udkast, og forfatteren ønskede det tilbage for at gøre det færdigt; om det er lykkedes ham, ved jeg ikke.

For at give Dem en forestilling om, hvorledes dyrlæge Jensen kunde skrive sin hjemegns folkemål, vil jeg til sidst afskrive et brev, som han sendte mig den 14. juni 1908:

De æ men' Tanger a je vil te Kjøvenhavn
 et lill' Smut ijen i Sommer, vis de ku flaske sej
 fo mej, å så vil' je skammele gjæen ha snakk'
 en Bitt' me Dam me de sam', vis de ku la sej
 gjør', å Di da ejls ku få Stune te å hør' å mej.
 Je vil' no hejlst rejs' i Juli, men ve den Ti æ
 Di jo somti rent a Skov å Mosse te, å somti æ
 Di jo helt henn' skråes øver fo Avsies, i Ulanet
 et Stes, å va ska je så griv å gjør' i? Je ha'
 døfo spekleret å, a de best' vil vær', dæsom je
 ku få Dam te å la mej vie vonær Di ha' i Sin'
 å smøe a Dam å rejs' De Vej, fo så ku je kaske
 dov bær' ret' mej etter de, som Di ka ret' Dam
 etter men' Nygger, å de æ jo da oss' de mest
 rimle, da de æ mej dæ vil snakk' me Dam, å
 ett' omvent. Je vil døfo væ så møe forskræk-
 kele gla ve-et, dæsom Di vil la' mej vie, nå' Di
 ha' lav Dees Rejsplan, vornær Di glier, fo så ka
 je stras se om je ka få-et te å fajle i Trå. Je
 vil' smen så urimle gjæen fonøe Dam fo-et, nå'
 bar' je ka hitt' å-et, men je har le-e fo Tien et

an't som nonn' Stykker Dialektor å Talemåer,
 som je le-e ha' snubbet u a Mun'i å Folk, dam
 ska Di nok få etter Hånen, men va ka de foslå?

Me venli Hilsen Dees

P. Jensen.

Ja, her har De, hvad jeg i en hast har kunnet skrive om min ven dyrlæge Jensen. De må gøre ved det, hvad De vil: trykke det helt og holdent eller plukke ud af det, hvad De kan have brug for; jeg ved jo ikke, hvad De selv vil skrive, og derfor har jeg måttet skrive ganske uden at være i stand til at passe det af efter nogen slags ramme.

Deres ærbødige

Verner Dahlerup.

Jeg spurgte Dr. phil. Marius Kristensen, hvad han mente om P. Jensens Samling af Stednavne: »Hans egne Optegnelser har jeg ikke set, men jeg har mundtlig gennemgaaet en stor Del af Sunds Herreds Stednavne med ham og har fra denne Samtale et stærkt Indtryk af en ualmindelig Kendskab til disse Navne, ogsaa udover, hvad Generalstaben har faaet med paa sine Kort, en skarp Opfattelse af deres lyd-lige Form og en ædruelig Tolkning af dem«.

Nu har jeg fortalt om Dyrlæge P. Jensen. Det har været mig en Glæde at gøre det. Mine Kilder har været hans egne Optegnelser og Meddelelser, mit personlige Kendskab til ham, og hvad jeg har hørt af Folk, der hørte til hans nærmeste Kreds. Jeg har gjort mig Umage for at skrive jævnt og sandt om ham. Jeg har gjort det for at sige ham Tak, fordi han var min gode Hjælper. Og jeg vilde gerne sætte ham et Minde, der ned gennem Tiderne kunde fortælle andre, at han har gjort et godt og trofast Arbejde. Ja, og fordi, at man kan se, at man ikke altid gør et saadant Arbejde for Fordelens Skyld eller for Berømmelse. Arbejdet i sig selv har en Løn. Det giver Lykke, det giver Tilfredshed, det giver Velsignelse.

Poul Bjerger.
